

Վարկատուների շահերի պաշտպանության արդի միջազգային գործընթացները

Հայաստանի բանկերի միություն
Սեպտեմբեր/2009

Նպատակը

- վարկատուների շահերի պաշտպանության միջազգային լավագույն փորձի վերլուծություն
- օրինակելի լուծումների բացահայտում

Վարկատուների իրավունք

Վարկատուի իրավունքը դիտվում է որպես իրավական տերմին, որը ենթադրում է վարկատուի պաշտպանությանն ուղղված գործողությունների շարք, հնարավորինս պարզեցնելով փոխատու միջոցների հավաքագրումը և բացառելով խնդրահարույց դեպքերի առկայությունը:

Այդպիսի գործողությունները ենթադրում են վարկատուի իրավասությունների համակարգ, որն առնվազն ներառում է հետևյալ հնարավորությունները

- վարկատուի սեփականության և աշխատավարձի վրա արգելանք
- գույքի բռնագրավում
- ստիպողական վաճառքի (forced sale)
- վարկի մարումից խուսափելու համար օտարման գործարքների բացառում

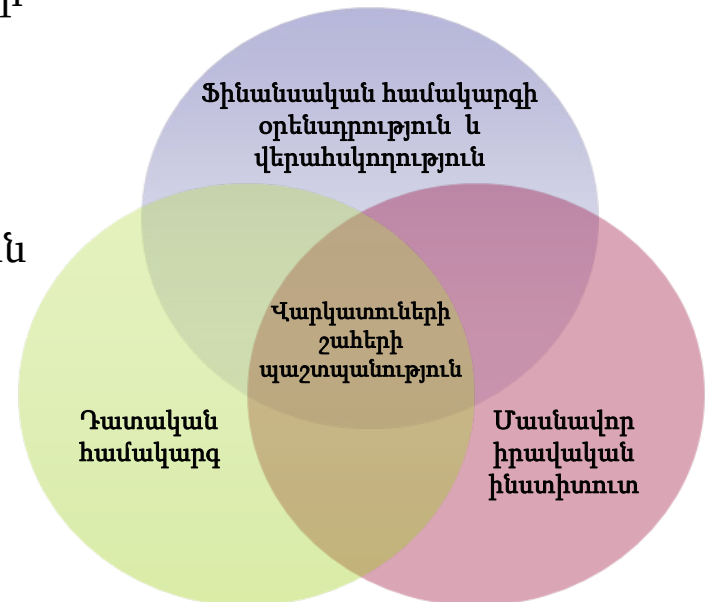
Վարկատուների իրավունք

- Վարկատուների իրավունքը ենթադրում է նաև երկրում վարկատուների շահերի պաշտպանության ինստիտուցիոնալ համակարգի առկայություն՝ հետևյալ փոխանցությունների սկզբունքով:
- Վարկատուի իրավունքները ոչ միայն վերաբերում են վարկատուների հանդեպ ունեցած իրավասություններին, այլև վարկատուների միջև իրավահարաբերություններին:

- **Վարկատուների շահերի պաշտպանությունը անհրաժեշտ է դիտել**

- վարկատուների իրավունքների ինստիտուտի թափանցիկության և ճկուն մեխանիզմների ապահովման
- տեղաբաշխված ակտիվների վերադարձելիության գործուն իրավական երաշխիքների ամրագրման ուղղություններով լուծումների ապահովմանն ուղղված քայլեր
  - երկրի օրենսդրական, արդարադատական, վերահսկողական ինստիտուտների գործադրմամբ

Վարկատուների շահերի պաշտպանության ինստիտուցիոնալ փոխանցությունների համակարգը

Խնդրի արդիականությունը Հայաստանում

Հայաստանում առկա են որոշ խնդիրներ, որոնք բացասաբար են անդրադառնում վարկատուների շահերին և լրացուցիչ անգամ ընդգծում են խնդրի արդիականությունը.

1. Սովերային շուկայի զգալի առկայություն և տնտեսվարողների ու ներուժային վարկատուների գծով տեղեկատվության ասիմետրիկություն
  - որը հանգեցնում է
    - բանկերի համար վարկունակության գնահատման խիստ բարձր անորոշության
    - վարկային ռիսկի շրջանառվող միջին շեմի արհեստականորեն բարձրացման
2. Երկրի տնտեսության և հատկապես միկրոտնտեսական ցածր ցուցանիշներ, վարկառու ձեռնարկությունների կապիտալիզացիայի, նվազագույն ու միջին աշխատավարձերի խիստ ցածր մակարդակներ
  - արդյունքում՝ վարկունակ պահանջարկի սակավություն
3. **2009թ. ՀԲ-ի տվյալներով Հայաստանում վարկավորման գծով իրավական պաշտպանության ցուցանիշը 6 է (սանդղակը՝ 1-10)**
  - արևելյան եվրոպայի և մերձավոր արևելքի տարածաշրջանի միջինը՝ 6.4 է ([տես հավելված](#))
    - *Այս ցուցանիշը ցույց է տալիս թե գրավի և սնանկության մասին օրենսդրությունը որքանով են պաշտպանում վարկատուների և վարկառուների շահերը և հետևապես նպաստում վարկավորման շուկայի ակտիվացմանը*
4. **2009թ. ՀԲ-ի տվյալներով Հայաստանի մասնավոր վարկային բյուրոյի (ռեգիստրի) ծածկույթի ցուցանիշը 24.4% է**
  - 183 երկրներից 10-ում մասնավոր վարկային բյուրոյի ծածկույթը 100% է
  - 33 երկրներում՝ 50% և ավելի
5. **2009թ. ՀԲ-ի տվյալներով դատական համակարգի արդյունավետության գծով Հայաստանում գործընթացների թիվը 49 է, երբ 183 երկրների գծով այս ցուցանիշի միջինը միայն 38 է**

ՀՀ գործող առևտրային բանկերի վարկավորման հետ կապված իրավունքների պաշտպանության գլխավոր խնդիրը իրավասությունների այնպիսի համակարգի ստեղծումն է, որտեղ անհրաժեշտ է ապահովել բանկերի վերահսկողության նորմատիվների, վարկավորման և գրավի կառավարման հարցերին վերաբերող օրենսդրության և դատական ընթացակարգերի միջև գործուն փոխառնչություններ և այդ ուղղություններում արդի տնտեսության պայմաններին համապատասխան արդյունավետություն:

Էկոնոմետրիկ վերլուծություն

- Երկրների քանակը՝ 33
- Աղբյուրը՝ վիճակագրական տվյալներ
  - Եվրոպական բանկային ֆեդերացիա
  - Համաշխարհային բանկ
  - Եվրաստատ
- Գործոնները
  - Վարկավորման իրավական պաշտպանություն
  - Վարկ/ՀՆԱ
  - Դեպոզիտ/ՀՆԱ
  - Ակտիվներ /ՀՆԱ
  - Կապիտալ և պահուստներ/ՀՆԱ

Արդյունքում

Դիտարկված 33 երկրների գծով վարկավորման իրավական պաշտպանության ցուցանիշը որոշակիորեն ու դրական է կորելացված նշված գործոնների հետ՝ կորելացիայի գործակիցը մինչև 0.4 սահմանում

- ինչը խոսում է այն մասին, որ երկրում վարկատուների շահերի պաշտպանվածության կատարելագործումը կարևոր է այս ցուցանիշների բարձրացման համար:

- 33 երկրների գծով 2007թ. առևտրային բանկերին վերաբերող [ցուցանիշներ](#) *Գործոնների կորելացիոն մատրից*

	Վարկավորման գծով իրավական պաշտպանության ցուցանիշ (0-10)	Վարկ /ՀՆԱ	Դեպոզիտ /ՀՆԱ	Ակտիվներ /ՀՆԱ	Կապիտալ և պահուստներ /ՀՆԱ
Վարկավորման գծով իրավական պաշտպանության ցուցանիշ(0-10)	1				
Վարկ/ՀՆԱ	0.28920874	1			
Դեպոզիտ/ ՀՆԱ	0.39707914	0.752745	1		
Ակտիվներ /ՀՆԱ	0.32762958	0.632009	0.910518	1	
Կապիտալ և պահուստներ/ՀՆԱ	0.35398764	0.907693	0.880164	0.748342	1

Հեղինակային հետազոտություններ

- Վարկատուների պաշտպանության ինստիտուտի արդյունավետության բարձրացումը վերջին շրջանի շուրջ 40 անուն հեղինակավոր նյութերում էապես կապվում է ամբողջ տնտեսության կայունության ապահովման և ֆինանսական ճգնաժամի հաղթահարման հետ:
- Վարկատուների շահերի պաշտպանության խնդիրները կարևորվել ու առանձնակի խորությամբ հետազոտվել են ԱՄՆ, Իսրայելի ֆինանսիստների, Համաշխարհային բանկի, Հարվարդի համալսարանի փորձագետների կողմից:
- **Կարևորվել են՝**
  - Դատական համակարգը
  - Օրենսդրության կիրառելիությունը
  - Վարկունակության գնահատման անորոշության նվազեցումը

Վարկատուների պաշտպանության օրինակելի լուծումների ներկայացումը

- Մասնագիտացված ֆինանսական դատարան, պրոֆեսիոնալ իրավական միջնորդ կառույց և արտադատարանական լուծումներ
- Կոլեկտորային ինստիտուտ
- Տոկսիկ ակտիվների կառավարում
- Ֆինանսական տեղեկատվության արդյունավետ ենթակառուցվածքի ստեղծում
  - Գրավի կենտրոնացված կառավարման համակարգ
  - Հարկային վարչարարության կատարելագործում
  - Հասանելի վարկանշավորում և վարկանշավորման ակտիվացում
- Անվճարունակության և վարկատուի իրավունքների օրենսդրություն

Մասնագիտացված
ֆինանսական դատարանի,
պրոֆեսիոնալ իրավական միջնորդ
կառույցի ստեղծում.

և

Արտադատարանական
լուծումներ

Մասնագիտացած ֆինանսական դատարան

Անհրաժեշտությունը Հայաստանում

- Վարկատուների շահերի պաշտպանության իմաստով, Հայաստանում մասնագիտացված ֆինանսական դատարանի ստեղծումը հիմնավորվում է
  - վարկավորման վիճելի գործընթացներում մեր երկրում դատական համակարգի ոչ ճկուն գործունեությամբ,
  - վճիռների կայացման մեջ մասնագիտացված և փորձագիտական տարրի անկայունությամբ,
  - վճիռների կայացման էական ուշացումներով

որոնք բարձրացնում են վարկատուների ֆինանսական ռիսկերը:

Գերմանիա

- Դաշնային ֆինանսական դատարանը հանդիսանում է հարկային և մաքսային խնդիրների և դրանց առնչվող ֆինանսական վեճերի արդարադատության բարձրագույն մարմինը:
  - Այս կառույցը զբաղվում է բոլոր տիպի ֆիսկալ խնդիրներով (բացի քրեական ուղղվածությամբ հարցերից):
  - Իրավական իմաստով կառույցը անկախ է ու հավասարազոր այլ սոցիալական, քրեական գծով դատարաներին:
  - Դատարանը կատարում է նաև ոլորտի օրենսդրության մշակման աշխատանքներ :

Չինաստան

- Ֆինանսական դատարանը ստեղծվել է 2009-ին: Կառույցը հիմնադրվել է Պուդոնգի ժողովրդական դատարանի կողմից:
- Այստեղ լսվում են բանկային համակարգի, արժեթղթերի և ապահովագրական շուկայի գործեր, բայց ոչ ավելի քան 7.1 մլն ԱՄՆ դոլար կազմող գործերը:
- Կառույցում չեն լսվում նաև քրեական բնույթի գործեր:
  - Այսպիսի կառույցի ստեղծման նպատակներից մեկը Շանհայի, որպես միջազգային ֆինանսական կենտրոնի դիրքերի կայունացումն է: Դատարանը նպատակ ունի նաև ներգրավելու ֆինանսական ոլորտի պրոֆեսիոնալների և համագործակցելու ֆինանսական ոլորտի հետ` քննելով ֆինանսական գործերը անհրաժեշտ պրոֆեսիոնալ մակարդակով, ինչը չի ապահովվել այլ դատարանների կողմից: Դատարանի ստեղծման շարժառիթներից է եղել նաև այն, որ 2005-2007 թթ. Չինաստանում ֆինանսական բնույթի գործերը ավելացել են շուրջ 12 անգամ:

Մասնագիտացած ֆինանսական դատարան

Իռլանդիա

- Կենտրոնական բանկի կողմից 2003-ին ստեղծվել է Իռլանդիայի ֆինանսական ծառայությունների բողոքարկման անկախ տրիբունալը:
- Այս կառույցը լսում է որևէ տուժած կողմի բողոքարկումները՝ Իռլանդիայի Ֆինանսական Ծառայությունները Կարգավորող մարմնի դեմ (որը Իռլանդիայի կենտրոնական բանկի ստորաբաժանումներից է)
- Կառույցի անդամները նշանակվում են երկրի նախագահի կողմից:

Ղազախստան

- 2006-ին հիմնադրվել է “Մասնագիտացված ֆինանսական դատարան” կառույցը, որը ներառված է երկրի միասնական դատական համակարգի մեջ: Կառույցի նպատակներից է Ալմաթայի Ռեգիոնալ Ֆինանսական Կենտրոնի մասնակիցների իրավունքների և շահերի պաշտպանությունը:
- Ստեղծվել է երկրի նախագահի հրամանով: Դատավորները նշանակվում են երկրի նախագահի կողմից: Պետական ինստիտուտ է, վճիռները կայացվում են Ղազախստանի Հանրապետության անունից:
- Այս կառույցի վճիռների ենթակա են պարտադիր կատարման և բողոքարկում կարող է կատարվել միայն Ղազախստանի գերագույն դատարանի միջոցով:
- Ֆինանսական դատարանի ստեղծման ակտուալության գծով ակտիվ քննարկումներ են իրականացվում նաև Ռուսաստանի Դաշնությունում: Ֆինանսական դատարաններ կան նաև այլ երկրներում՝ Ֆրանսիա, Մալթա, Հոնգ Կոնգ, Մինգապուր և այլն:
- Ֆինանսական դատարանի արդիականությունը վարկատուների շահերի պաշտպանության գծով ներկայացված է նաև որոշ հետազոտություններում:

- *Հայաստանի Հանրապետությունում ֆինանսական դատարանի ստեղծումը կարող է ապահովել առևտրային բանկերի և ֆինանսական շուկայի այլ մասնակիցների համար պրոֆեսիոնալ, ճկուն և արագ շրջանառվող պլատֆորմ: Կառույցը նաև կնպաստի վարկատուների շահերի պաշտպանության օրենսդրության հետագա կատարելագործմանը:*
- *Հայաստանում Մասնագիտացված ֆինանսական դատարանը կքննի ֆինանսական բնույթի ոչ քրեական բոլոր գործերը:*
- *Նպատակահարմար կլինի նաև վարկատուների կողմից իրավական միջնորդ կառույցի ստեղծումը, որը վարկատուներին կօգնի դատական գործերի կազմման և պաշտպանության մեջ: Օրինակ Ռուսաստանի բանկերի ասոցիացիա **ЮРИДИЧЕСКОЕ БЮРО «ВЕК»***

Արտադատարանական լուծումներ

- Ֆինանսական համակարգում արտադատարանական լուծումները առանձնակի կարևորվում են և առկա են Եվրամիության երկրերում: Այստեղ գործում է FIN-NET կառույցը, որը համակարգում է 21 երկրների 46 արտադատարանական կազմակերպությունների գործունեությունը և զբաղվում է այս գործընթացների միջսահմանային խնդիրներով:

Օրինակ`

- Բեյգիայում - Mediation Service Banks – Credit – Investments
  - մասնավոր է, կայացնում է ոչ միայն խորհրդատվական այլ պարտադիր կատարման վճիռներ
- Իռլանդիայում - Financial Services Ombudsman’s Bureau
  - ստեղծված է օրենսդրության հիման վրա, վճիռները պարտադիր են ինչպես ֆինանսական ինստիտուտի, այնպես էլ հաճախորդի համար
- Նիդեռլանդներում - Financial Services Complaints Institute
  - մասնավոր է, օրենսդրության մեջ ամրագրված. երկաստիճան է, օմբուցմեն և տրիբունալ. առաջինը խորհրդատվական, երկրորդը պարտադիր կատարման նաև հաճախորդի կողմից
- Պորտուգալիա - Conflict Mediation Service
  - ոչ մասնավոր, վճիռները պարտադիր են ինչպես ֆինանսական ինստիտուտի, այնպես էլ հաճախորդի համար:

Կուլեկտորային գործունեություն

Վարկատուի համար կոլեկտորային գործակալությունը ...

- Կապահովի պարտքերի վերադարձման առավել օպերատիվ տարբերակ
  - Պարտքերի հավաքագրման մեջ մասնագիտացած աշխատակազմ
- Կլրճատի պահուստավորման ծավալները
- Կլրճատի պարտքերի հավաքագրման համար նախատեսվող ծախսերն ու ռեսուրսները
- Կբարելավի վերջինիս հաճախորդների ֆինանսական հաշվետվությունները

Կոլեկտորային գործակալության ստեղծման եղանակները`

- Առաջին մակարդակի կոլեկտորային գործակալություններ
  - Առաջին մակարդակի գործակալությունը ստեղծվում է վարկատուի կողմից, որպես առանձին բաժին, մասնաճյուղ.
  - Սովորաբար ավելի ճկուն են, քանի որ խնդրահարույց դեպքերը բացահայտում են ավելի վաղ
  - Օրինակ ԱՄՆ-ում չեն ենթարկվում FDCA օրենքին, ինչը լրացուցիչ առավելություններ է տալիս վարկատուին
- Երրորդ կողմ հանդիսացող կոլեկտորային գործակալություններ

Առավել մանրամասն կոլեկտորային
գործունեության մասին...

Տոքսիկ ալտիվների կառավարում

Տոքսիկ ակտիվների իրացում

Նպատակը

- Ազատել բանկերի հավելյալիոները տոքսիկ ակտիվներից
- Նպաստել տնտեսության վարկավորման աճին

Հիմնական սխեման

- Տոքսիկ ռեսուրսների կառավարման կառույցի ստեղծում (“վատ բանկ”)
- Ըստ IMF-ի՝ ճգնաժամի սկզբից մինչև 2010թ. ողջ աշխարհում կիրացվի 4 տրլ դոլար ծավալի տոքսիկ ակտիվ:
    - 3.1 տրլ՝ ԱՄՆ
    - 0.9 տրլ՝ Եվրոպա և Ասիա

Միջազգային փորձ

ԱՄՆ

- Պետական-մասնավոր գործընկերության ներդրումային ծրագիր (**Public Private Partnership Investment Program-PPPIP**)
  - Նախատեսվում է 500 մլրդ – 1 տրլ դոլար հիփ. “վատ” վարկերի և հիփ. “վատ” արժեթղթերի հետզնում բանկերից

Գերմանիա

- “վատ” բանկի ստեղծման ծրագիր
  - 200 մլրդ. եվրոյի չափով “տոքսիկ” ակտիվների հետզնում
  - Գինը սահմանվում է տոքսիկ ակտիվի արժեքի 90%-ի չափով և պահվում է 20 տարի ժամկետով

Ֆրանսիա

- Ֆրանսիայի պետությունը տալիս է բանկերին սուբորդինացված փոխառություններ:

Ռուսաստան

- Շուկայի հետևյալ մասնակիցների կողմից առաջարկներ են եղել ստեղծել “վատ” բանկ
Կառավարիչ Կազմակերպություն “Ալֆա-Կապիտալ”
Ավանդների երաշխավորման գործակալություն (ԱԵԳ)
Կոլլեկտորային գործակալությունները ստեղծել են “վատ” վարկերի սեփական հիմնադրամ՝
ՓՓՀՆ “Кредитный капитал”:
- Ներդրողների միջոցների հաշվին հիմնադրամը գնում է բանկային մանրածախ խնդրահարույց վարկերի պորտֆելներ՝ գրավով ապահովված կամ երաշխավորված ավտովարկեր և սպառողական վարկեր

Տինանսական
տեղեկատվության
արդյունավետ
ենթակառուցվածքի ստեղծում

1. Գրավի կենտրոնացված կառավարման համակարգ

Գրավի կենտրոնացված կառավարման համակարգ

Եվրամիություն

- Գրավի կենտրոնացված համակարգի գծով ներկայումս լուրջ աշխատանքներ են տարվում Եվրամիությունում, Եվրոպայի կենտրոնական բանկի կողմից - Collateral Central Bank Management:
  - Այս համակարգի նպատակը գրավի կառավարման միջսահմանային և երկրի ներքին խնդիրների համակարգումն ու միասնական պլատֆորմի ստեղծումն է և հետևապես լիկվիդայնության արդյունավետ կառավարումը :
  - Ծրագիրը հիմնավորվում է այն իմաստով, որ ներկայումս Եվրամիությունում առկա է լիկվիդայնության ապահովման բարձր պահանջարկ և այս իմաստով շուկայի մասնակիցների իրարանցում:
  - Գրավի կառավարման համակարգը նաև Բազել II-ի պահանջներից է:

Ներկայումս գոյություն ունեն նաև գրավի կենտրոնացված համակարգերի նախագծման մասնագիտացված կազմակերպություններ:

Անհրաժեշտությունը Հայաստանում

- *կա ակնհայտ անհրաժեշտություն գրավի արդյունավետ կառավարման օրենսդրական և կազմակերպչական լուծումների ապահովման, հաշվի առնելով միայն այն հանգամանքը, որ շարժական գրավի գծով առկա են բանկերի դեմ խաբուսիկ գործառնությունների մեծ հավանականություն:*
- *Այս առնչությամբ նպատակահարմար է ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից ստեղծել գրավի կենտրոնացված համակարգ:*
  - *համակարգը պետք է անկախ լինի երկրի կադաստրային մարմիններից,*
  - *դրան կմասնակցեն բոլոր առևտրային բանկերը,*
  - *այն կունենա կուտակային սկզբունք, այսինքն նախնական շրջանում համակարգ կմուտքագրվեն բանկերի կողմից տնօրինվող ընթացիկ գրավների մասին տեղեկատվությունը և հետագայում՝ բոլոր գրավները, որոնք մշտապես կպահպանվեն համակարգում:*

2. Հարկային վարչարարության կատարելագործում

Հարկային վարչարարության կատարելագործում

- Հիմնարար խնդիրը ստվերային շուկայի հնարավորո՞ւնս բացահայտումն է՝ հարկային վարչարարության գործիքներով:
- Այստեղ, առավելապես զարգացող երկրների համար կարևոր է նաև ստվերային շուկայի առկայության գործոնից ելնելով, բանկերին ապահովել հարկերի վճարման համակարգին որոշակի **online** մուտքի թույլտվություն՝ վարկունակության ստուգման օպերատիվության և թափանցիկության նկատառումներով:

3. Հասանելի վարկանշավորում և վարկանշավորման ակտիվացում

Հասանելի վարկանշավորում և վարկանշավորման ակտիվացում

- Զարգացած տնտեսություններում վարկանշավորում իրականացնող խոշոր կազմակերպություններ են S&P, Moody's, Fitch:
  - Վերջիններիս առաջարկվող պրոդուկտները թանկ են և զարգացող տնտեսություններում դրանց կայացումն ու վարկանշման ծածկույթի մեծացումը խիստ երկարաժամկետ խնդիր է:
- Շատ երկրներում գործում են վարկանշման լոկալ կառույցներ:
  - Այստեղ հիմնական խնդիրը վարկանշավորող կազմակերպության բրենդի ճանաչումն է:
    - Այսպիսի վարկանշավորող կազմակերպություններ առկա են օրինակ ճապոնիայում Japan Credit Rating Agency, Կիպրոսում Capital Intelligence Ltd, Կանադայում Dominion Bond Rating Service, Հնդկաստանում:
    - Ռուսաստանի բանկերի ասոցիացիա՝ Национальное рейтинговое агентство КОФАС-АРБ:

Վարկատուների պաշտպանության օրենսդրական լուծումները

- Օրենսդրական լուծումները հիմնականում շաղկապված են անվճարունակության խնդրի հետ
- Միջազգային արժուրային հիմնադրամ, “Orderly & Effective Insolvency Procedures”
  - Օրենսդրությունը պետք է թույլ տա վարկատուներին ակտիվ մասնակցություն ունենալ անվճարունակության բացահայտման և այլ իրավական գործընթացներին: Օրենքում պետք է ամրագրվի, որ վարկատուն իրավունք ունի ստեղծել վարկատուների հանձնաժողով:
- **Fraudulent conveyance** – վարկի մարումից խուսափելու համար օտարման գործարքների խնդրի շուրջ ԱՄՆ-ում կա երկու օրենք՝ **Uniform Fraudulent Transfer Act (“UFTA”)** և **Bankruptcy Code**
  - Օրենքը վերահսկում է մտադրաբար և ոչ խելամիտ արժեքով օտարում, մինչև անվճարունակ ճանաչվելը:
- Շվեյցարիայում սնանկության մասին օրենսդրությամբ ամրագրված է, որ
  - եթե վարկատուն ունի վարկառուի կողմից չվճարված պարտքերի փաստաթուղթ, կամ այն վարկատուն, որը ճանաչվել է սնանկ, կարող է գործ հարուցել ընդդեմ այն երրորդ անձի, ով շահել է վարկառու կողմից կատարված խաբուսիկ գործարքից:
- Կանադայում “The Creditors’ Relief Act” օրենքը

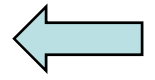
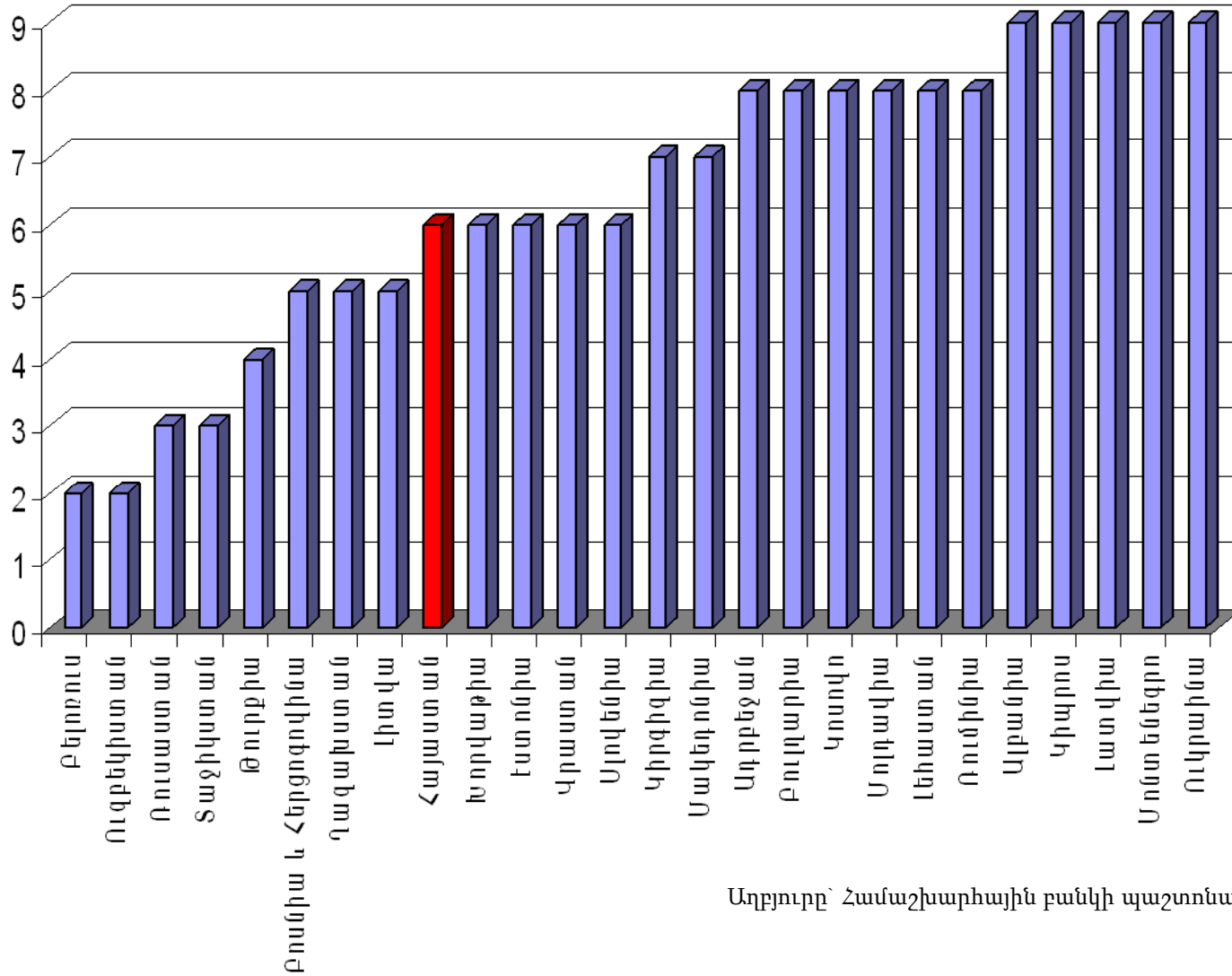

Շնորհակալություն

Երկրներ	Վարկավորում			
	Վարկավորման գծով իրավ. ժաշտպ. ցուցանիշ (0-10)	Վարկերի տեղեկ. խորություն (0-6)	Պետ. վարկ. ռեզիստրի ծածկույթի ցուց. (15 տ. և բարձր բնակչ.%)	Մասն. վարկ. ռեզիստրի ծածկույթի ցուց. (15 տ. և բարձր բնակչ.%)
Բելոռուս	2	5	2.4	0
Ուզբեկիստան	2	3	2.3	2.2
Ռուսաստան	3	4	0	10
Տաջիկստան	3	0	0	0
Թուրքիա	4	5	12.7	26.3
Բոսնիա և Հերցոգով.	5	5	0	69.2
Ղազախստան	5	6	0	25.6
Լիտվա	5	6	8.9	7.2
Հայաստան	6	5	2.6	24.4
Խորվաթիա	6	3	0	71.8
Էստոնիա	6	5	0	20.6
Վրաստան	6	6	0	4.5
Սլովենիա	6	2	2.7	0
Կիրգիզիա	7	3	0	3.7
Մակեդոնիա	7	4	6.5	0
Ադրբեջան	8	5	3.1	0
Բուլղարիա	8	6	30.7	5
Կոսովո	8	3	..	35
Մոլդավիա	8	0	0	0
Լեհաստան	8	4	0	50
Ռումինիա	8	5	4.5	24.7
Ալբանիա	9	4	8.3	0
Կիպրոս	9	0	0	0
Լատվիա	9	4	3.5	0
Մոնտենեգրո	9	2	26.3	0
Ուկրաինա	9	3	0	3

Արևելյան եվրոպայի և մերձավոր արևելքի երկրների վարկավորման գծով իրավական պաշտպանության ցուցանիշ*

Աղբյուրը՝ Համաշխարհային բանկի պաշտոնական նյութեր 2009թ..